

Tillsyn gällande barnomsorgens personalsammansättning

Tillsynsärendets syfte och innehåll

Lagrum

Personalsammansättningen inom barnomsorgen regleras särskilt i del II 9 § och i del V 3 och 5 §§ i landskapslagen (2020:32) om barnomsorg och grundskola. Enligt lagrummen ska personalen på daghem ha gymnasie- eller högskoleexamen. Minst var tredje anställd ska ha högskoleexamen och på varje avdelning ska det finnas minst en anställd med högskoleexamen. I daghemmen ska det finnas lärare inom barnomsorgen och barnskötare. Om det är inte är möjligt att anställa en person som uppfyller behörighetskraven kan kommunen för högst ett års tid anställa en person som har tillräcklig skicklighet och förmåga att sköta tjänsten eller uppgiften.

Genomförande av tillsyn

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHH) har i egenskap av tillsynsmyndighet för barnomsorgen på Åland¹ i verksamhetsplanen för år 2025 uppställt som ett tillsynsmål att granska personalens sammansättning och antal inom barnomsorgen på Åland. Tillsynen har omfattat de kommunala daghemmen (exkl. gruppfamiljedaghemmen), med särskild betoning på personalkategorierna lärare i barnomsorgen, barnskötare, daghemsföreståndare och socionomer i barnomsorgen. Tillsynen har genomförts i form av en enkät som har besvarats på kommunnivå enligt situationen i respektive kommun den 31.05.2025.

Enkäten har bestått av två delar. I den första delen har övergripande frågor ställts gällande personalens antal, behörigheter och anställningsformer. Syftet har varit att få en lägesbeskrivning. I den andra delen har specifika frågor ställts på daghemsnivå utgående från lagregleringar. Syftet har varit att utföra en mera specifik granskning utgående från uppgifterna i ovan angivna lägesbeskrivning. Detta har inkluderat en undersökning av huruvida eventuell obehörig personal alltid har anställts för en kortare sammanhängande period än ett år på kommunens daghem.

¹ Landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola, del II 44 §

Resultat

Behöriga och obehöriga anställda

Utgående från kommunernas svar i ovan angivna enkät arbetar på daghemmen 37 daghemsföreståndare (varav 3 är obehöriga), 139 lärare i barnomsorgen (varav 25 är obehöriga), 4 socionomer i barnomsorgen (alla behöriga) och 204 barnskötare (varav 25 är obehöriga). I sammanhanget kan konstateras att:

- Eckerö, Lumparland och Sund uppger att enbart behörig personal i samtliga ovannämnda kategorier arbetar i daghemmen.
- Föglö, Geta och Sottunga uppger att obehöriga daghemsföreståndare arbetar i daghemmen. Föglö uppger att obehörig lärare i barnomsorgen arbetar i daghemmet.
- Socionomer i barnomsorgen finns i Hammarland, Lemland och Mariehamn. Samtliga uppges vara behöriga.
- Hammarland uppger att man har flera obehöriga barnskötare än behöriga. Kumlinge och Kökar uppger att samtliga barnskötare är obehöriga.

Antal anställda med högskoleexamen

Brändö, Föglö, Geta, Hammarland, Jomala, Lemland, Mariehamn, Saltvik, Sund och Vårdö uppger att de inte uppfyller kravet på att minst var tredje anställd personal i kommunens daghem har högskoleexamen. Som förklaringar uppges bl.a att sökande med högskoleutbildning har saknats och ordinarie personals studieledigheter. I flera fall uppges att problemet kan kopplas till vissa specifika daghem.

Brändö, Föglö, Hammarland, Jomala, Lemland och Mariehamn uppger att de inte uppfyller kravet på att det ska finnas minst en anställd med högskoleexamen på varje avdelning i kommunens daghem. Som förklaringar hänvisas till föregående svar, små avdelningar och allmän brist på behöriga sökanden, framförallt lärare inom barnomsorgen.

ÅMHM uppmärksamgör genom separata beslut berörda kommuner på ovan angivna lagkrav gällande antal anställda med högskoleexamen på kommunala daghem.

Lärare i barnomsorgen på kommunala daghem

Kökar och Sottunga uppger att det saknas en anställd lärare i barnomsorgen. Förklaringen är att daghemmen är så små att daghemsföreståndaren sköter läraruppgifterna. ÅMHM konstaterar att det i del V 3 § i landskapslagen (2020:32) om barnomsorg och grundskola bestäms att det i daghemmen ska finnas lärare inom barnomsorgen. Tillsynsmyndighetens bedömning är att en daghemsföreståndare som uppfyller behörighetsvillkoren för lärare inom

barnomsorgen² kan arbeta som lärare i barnomsorgen, om det är motiverat med tanke på verksamhetens omfattning. ÅMHHM kan inte utgående från befintlig information närmare ta ställning till om ifrågavarande förutsättningar har uppfyllts eller inte i nämnda kommuner. ÅMHHM vidtar inga vidare tillsynsåtgärder på denna punkt.

Anställning av obehörig personal

Av granskningen framgår att alla kommuner, utom Eckerö, Lumparland och Sund, uppger att antingen obehöriga anställda daghemsföreståndare, lärare i barnomsorgen eller barnskötare arbetar i de kommunala daghemmen.

Berörda kommuner (även om Getas svar kan tolkas på olika sätt) uppger dock även att eventuell obehörig personal i samtliga fall har anställts för en kortare sammanhängande period än ett år.

ÅMHHM konstaterar att om det är inte är möjligt att anställa en person som uppfyller behörighetskraven kan kommunen enligt lag för högst ett års tid anställa en person som har tillräcklig skicklighet och förmåga att sköta tjänsten eller uppgiften. Tillsynsmyndigheten saknar närmare uppgifter om behörigheten hos de personer som har anställts, deras skicklighet och förmåga och på vilka sätt information har meddelats om ifrågavarande tjänster eller uppgifter. ÅMHHM kan därför inte närmare ta ställning till om förutsättningarna för att avvika från de lagstadgade behörighetskraven har uppfyllts eller inte i berörda kommuner i samband med ovan nämnda anställningsförfaranden. ÅMHHM vidtar inga ytterligare tillsynsåtgärder på denna punkt.

² Se landskapsförordningen (2020:99) om barnomsorg och grundskola.

Tillsynsåtgärder

ÅMHH uppmärksamgör genom enskilda beslut enligt del II 46 § i landskapslagen (2020:32) om barnomsorg och grundskola, berörda kommuner på att minst var tredje anställd på kommunala daghem (exkl. gruppfamiljedaghem) ska ha högskoleexamen och att det på varje avdelning ska finnas minst en anställd med högskoleexamen. Ifall inga av dessa brister har konstaterats har berörda kommuner enbart erhållit ifrågavarande projektrapport. Samtliga kommuner har också erhållit en kopia av den egna kommunens ovan angivna inrapporterade enkätsvar.

För Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet

Mikael Granholm
Social- och hälsovårdsinspektör

Sändlista

Alla åländska kommuner
Ålands landskapsregering, utbildningsbyrån
Ålandstidningen, Nya Åland, Ålandsradio